

פרפראות

פאר

פסח תש"פ

ימים ראשונים
של פסח

ימים אחרונים
של פסח

פרפראות פאר

פסח תש"פ

בכמה מקומות מצינו לראב"ע שהאמצעי חשוב
כהמטרה
ראב"ע סילק את שומר הפתח ונתן רשות לתלמידים
להיכנס
עמוד יד, במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר המלכה
אם יש לצום בליל הסדר
הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, תירוץ בקושית השפת
אמת

עמוד טו, רמז במשנה שהפסח אינו נאכל על החמץ
ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמיך הנותן לעני
מחיה את עצמו
רמז למה שאוכלין בפסח אגוזים
אתה החלות להראות וגוי את גדלך רמז ליהושע
שנאמר עליו אחל גדלך
עמוד טז, המגיד מדובנא ישא משלו לבאר למה היה
צריך שישאלו איש מאת רעהו

ימים אחרונים של פסח

עמוד יז, הצדיק אבד אלו התשעים חמורים שאיבד
משה רבינו
בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים
למה השווה הכתוב את בניי ביציאת מצרים לפרדס
של רימונים
עמוד יח, וירא העם ויאמינו, חפצים היו שלא לראות
ה"ייד הגדולה" היא היד הגדולה של בתיה
במקום אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ובמק"א
אומר שקיבלו יראה
עמוד יט, למה היה צריך שתראה השפחה מה שלא
ראתה הגבירה
השווה הנביא גילוי שכינה של לעתיד כבזמן קריעייס
מה ראתה שפחה על הים
עמוד כ, יוסף קידש שם שמים בסתר גם בקריעת ים
סוף
ראו העליונים בצרתן של ישראל ולא נתנו שבח
והודאה לאלקיהם
הנס המשולש של רפב"י מרומז בכתוב הפך ים
ליבשה, מהרש"א
עמוד כ"א, יוסף קידש שם שמים בסתר גם בקריעת
ים סוף
עמוד כב, הציצית מכוון כנגד גאולת מצרים ויום
השמיני ליו"ט שני של גלויות
עמוד כג, מעשה בהרה"צ מזוועל, עמוד כד, ביאור
השינוי בנוסח התפילה שבין תפילת ערבית לתפילת
שחרית

ימים ראשונים של פסח

אור הנר בברור חיל רמז לבודקין את החמץ לאור הנר
בדרך רמז מבואר במשנה כי הפסח אינו נאכל על
החמץ
עמוד ב, טוב לב משתה תמיד הוא בערב פסח ע"ד
המהרש"א
ארבעת הקושיות בהגדה של פסח וביאורם
עמוד ג, איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור
נפלא מבעל הכלי חמדה
איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור ע"ד מחיני
נא מספרך
עמוד ד, שתי דרכים לבאר למה משה רבינו לא נזכר
בהגדה
הנביא יחזקאל המשיל בניי ביצ"מ לתינוק שנולד
וביאור הדברים
עמוד ה, הנביא אומר שלא נתנתק מהקב"ה לעולם
ביאור פלא מהקדושת לוי והאמרי אמת בלבן ביקש
לעקור את הכל
למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא
עמוד ו, רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך
הלצה
טעם להנחת מלח על השולחן ובליל הסדר לדעת
הרמ"א אין שמים
עמוד ז, גניבת האפיקומן שלא יישנו התינוקות
ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע
עמוד ח, תשובת החכם מהמשנה, תשובת שאר הבנים
מהתורה
ואף אתה אמור לו נראה כמיותר
עמוד ט, חטאו של הרשע משום שהגדיר הקורבנות
בלשון עבודה, עקידת יצחק
עמוד י, למה צריך להקהות את שיניו של הרשע
מה בין כל בן ניכר לא יאכל בו לאנו מתירים להתפלל
עם העבריינים
ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות
האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו
שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה, או לעת"ל
לכשיבנה בב"א
עמוד יא, טעם נאה לאכילת ביצה אחר ברכת הגאולה
כל שלא אמר שלשה וכו' לא יצא ידי חובתו
עמוד יב, למה לא עשו זכר לכב"י לא יחרץ
אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה
זרה
אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ד המובא בפרקי
דרבי אליעזר
עמוד יג, באיזה סברא חולקים חכמים וראב"ע ביאור
המהר"ל

מצה לתיאבון דחמרא מגריר גריר, עכ"ל
המהרש"א

* * * * *

בדרך רמז מבואר במשנה כי הפסח אינו נאכל על החמץ

איתא במשנה (זבחים נ"ו ע"ב) הפסח אינו נאכל
אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו
נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי.

יש לשאול, למה לא מנתה המשנה גם שאינו
נאכל על החמץ,

ויש ליישב בדרך רמז, רמזה המשנה שאינו
נאכל כשיש חמץ, לפי שראשי תיבות

ב'לילה
צ'לי
מ'נויין
ח'צות

הם ר"ת בחמ"ץ

* * * * *

ארבעת הקושיות בהגדה של פסח וביאורם

א. למה נדרשה כל דרשת ההגדה דוקא
מהנאמר בפרשת ביכורים,

ב. למה נקראת ההגדה של פסח, בשם הגדה,
ולא מגילת פסח, כמו מגילת אסתר ששם
מסופרים הניסים,

ג. **איתא בגמרא** (פסחים קט"ו ב') אמר שמואל,
כתיב (דברים ט"ז ג') "שבעת ימים תאכל עליו
מצות לחם עניי", תניא "לחם עניי" לחם שעונין
עליו דברים, **צריך ביאור**, למה דרשו חז"ל
לחם עוני, **שעונין עליו**, הרי משמעותו
הפשוטה היא מלשון **עניות**,

ד. מה הרמז בכך, שכל דרשות ההגדה הם על
חמישים מילים בדיוק, **מוירעו עד ובמופתים**,

יש לבאר כי כל דרשות ההגדה הם מחמישים
המילים שבפרשת ביכורים (דברים כ"ו)

אור הנר בברור חיל רמז לבדקין את החמץ לאור הנר

איתא בגמרא (פסחים ב' ע"א) אור לארבעה עשר
בודקין את החמץ לאור הנר.

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ב ע"ב) **אור הנר בברור
חיל - משתה שם משתה שם**. כתב רש"י
בשעת שמד שגזרו שלא למול, והיו יראים
להוציא קול, וקבעו סימן זה. **אור הנר בברור
חיל ביום**, או נרות נראים הרבה בלילה, **סימן
הוא כמו שצועק משתה שם משתה שם**,
וסימן הוא שיש שם **ברית מילה**, ע"כ,

רמז יש לבדיקת חמץ לאור הנר, ברור ח"ל
הם ר"ת ל"א יראה ח"מץ, וכך הוא הרמז,
כשעושין ברור **שלא יראה חמץ**, הוא נעשה
לאור הנר, וזהו **אור הנר בברור ח"ל**.

גם יש לומר, למה קרא לברית מילה **משתה
שם**, ע"ד **אומרים ז"ל** (שבת ק"ל ע"א) כל מצוה
שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה, דכתיב
(תהלים קי"ט קס"ב) "שש אנכי על אמרתך
כמוצא שלל רב", עדיין עושין אותה **בשמחה**,

ופירש רש"י, **בשמחה - שעושין משתה**,
לפיכך היו קורין לברית מילה "משתה שם".

* * * * *

טוב לב משתה תמיד הוא בערב פסח ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (בבא בתרא קמ"ה ע"ב), רבי ינאי
אמר, **כתיב** (משלי ט"ו ט"ו) "כל ימי עני רעים
וטוב לב משתה תמיד" כל ימי עני רעים - זה
איסטניס, וטוב לב משתה תמיד - זה **שדעתו
יפה**.

כתב המהרש"א (בד"ה כל ימי עני רעים) **איתא
בגמרא**, רבא שתי חמרא כל מעלי יומא
דפסחא משום דחמרא מגריר גריר, **ודב ששת
יתיב ביה בתעניתא משום דאיסטניס הוה**,

וז"ש רבי ינאי כל ימי עני רעים אפי" בעת
שהוא קצת יום טוב הוא ברע, להתענות בו כדי
שיאכל מצה לתיאבון, וטוב לב שהוא נפש יפה
כדבא משתה תמיד גם בע"פ שיאכל עי"ז

ועוד יש לרמז, כנגד וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, (שמות י"ג י"ח), וכתב בתרגום יהונתן, וכל חד עם חמשה טפלין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים,

ולרמז לענין, כי ביציאת מצרים יש לקיים, והגדת לבנד ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

* * * * *

איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור נפלא מבעל הכלי חמדה

כתב הגאון רבי מאיר דן פלוצקער, בעמח"ס כלי חמדה, בסוף ההקדמה לספרו כלי חמדה,

וכך כתב, ולסיים בדבר טוב ומענינא דיומא, אעתיק בזה מה שאמרתי בימים האלה להשיב לחכם אחד ששאלני על אנשי כנה"ג שתקנו סדר הגדה של פסח, למה לא הזכירו כלל שמו של משה רבנו ע"ה בהגדה,

ומי שקורא כל ההגדה על הסדר לא יתוודע לו כלל שמרע"ה היה לו איזהו חלק ביצי"מ, והדבר באמת נפלא בהשקפה ראשונה ובטח יש בזה ענין עמוק,

גאולה שע"י הקב"ה היא נצחית ושע"י אדם בטלה

ואני השבתי לו, שלעני"ד הענין הוא עפ"י"מ שאמרו חז"ל דלכן גאולה ראשונה ושניה נתבטלה, משום שהיה בהם כח אדם, גאולת מצרים ע"י מרע"ה, וגאולה שניה ע"י עזרא, אמנם לעתיד לבא, יהיה הגאולה ע"י השי"ת לבדו, והשי"ת הוא נצחי לכן תהי גאולה נצחית,

אך לכאורה יש להבין, הא מבואר בהגדה, דיצי"מ היה ע"י הקב"ה בעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח,

שני גאולות היו במצרים גאולת הגוף וגאולת הנפש
אך באמת הדבר נכון, דהנה בגאולת מצרים היה שני גאולות, גאולת הגוף, וגאולת הנפש, גאולת הגוף היה ע"י משה רבינו, שהוציא את ישראל ממצרים, אמנם גאולת הנפש היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו,

והנה מבואר (במגילה י"ד ע"א) דלכן אין אומרים הלל על נס פורים, משום דבשלמא ביצי"מ נוכל לומר הללו עבדי ד' ולא עבדי פרעה, אלא

ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, (15 מילים),

וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה, (8 מילים),

ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, (16 מילים),

ויצאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים, (11 מילים),

ביאור ארבעת הקושיות

ביאור קושיא א.

ביציאת מצרים הובאו בני"י ביכורים לה'

איתא במכילתא (פרשת בשלח פרשה ג), כדאי היא האמונה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, ועליהם מפורש בקבלה (ירמיהו ב' ב') "הלוך וקראת באזני ירושלם לאמר זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". מה שכר נטלו על כך, "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו", ע"כ לשון המכילתא,

ולפי שביציאת מצרים הובאו בני ישראל ביכורים לה', כמ"ש (ירמיהו ב' ג') ראשית תבואתו, לפיכך דרשו חז"ל את סיפור יציאת מצרים מפרשת ביכורים,

ביאור קושיא ב.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון הגדה

כתיב (דברים כ"ו ג') "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו "הגדתני" היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ולפי שפרשת בכורים נאמרה בלשון הגדתי, וההגדה נדרשת מפרשת ביכורים, נקראת ההגדה בשם הגדה,

ביאור קושיא ג.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון וענית ואמרת

חז"ל דרשו לחם עוני, מלשון תשובה, משום שפרשת ביכורים נאמרה בלשון, וענית ואמרת,

ביאור קושיא ד.

רמזים יש לכך שההגדה נדרשת מחמישים דייקא

הרמז בכך שדרשת ההגדה הם על חמישים מילים בדיוק, להודות להקב"ה שלא שקענו ח"ו בחמישים שערי טומאה, ולבקש ממנו ית' שנזכה לבוא לחמישים שערי קדושה.

מבואר, כי מכל הטירחה שטרח משה רבינו ע"ה בהוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים, כאשר בא לבקש מאת השי"ת, על חטא העגל, לא הזכיר את כל הטירחה שטרח למען כלל ישראל, ובשכר זאת יכפר להם הקב"ה,

מסירות נפש של משה רבינו לכפרת מעשה העגל

אלא משה רבינו, מסר נפשו ביותר, ואמר, ואם אין, **מחני נא מספרך אשר כתבת**, כדאיתא בגמרא (סוטה י"ד א'), תחת אשר הערה למות נפשו - **שמסר עצמו למיתה**, שנאמר, (שמות ל"ב ל"ב) ואם אין מחני נא וגו' ;

וזה היה המסירות נפש הגדול ביותר, שאמר **מחני נא מספרך**, שלא יהיה מוזכר כלל בתורת ה', עם כל מה שעשה עבור בני ישראל,

לאות וזיכרון לכל הדורות למסי"נ זו קיימו אנשי כנסה"ג מחיני נא מספר ההגדה

לפי"ז יש לומר, כי אנשי כנסת הגדולה, רצו שייזכר בכל הדורות, ענין **מסירות הנפש** של משה רבינו למען כלל ישראל, שאמר, **"מחני נא מספרך"**, ולזכרון זה קיימו בו מחיני נא בהגדה של פסח.

* * * * *

שתי דרכים לבאר למה משה רבינו לא נזכר בהגדה

איתא בגמרא (יבמות דף צו עמוד ב) ר' אלעזר אמר שמעתא בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דר' יוחנן, שמע רבי יוחנן איקפד, עול לגביה רבי אמי ור' אסי, אמרו ליה: וכי לא כך היה מעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי, עד שקרעו ספר תורה בחמתן? קרעו ס"ד? אלא אימא: שנקרע ס"ת בחמתן, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים! וכן הוה.

הדר איקפד טפי, אמר, חברותא נמי, (האם הנכם רוצים לעשות את ר' אלעזר בן פדת שהוא תלמידי, לעשותו כחברי), עול לגביה ר' יעקב בר אידי, א"ל: **כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה, וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה? אלא יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעין שתורתו של משה היא**, אף ר' אלעזר

הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש, **אכתי עבדי אחשורוש אנן**, וברש"י ז"ל ולא עבדי פרעה, שהרי לחירות יצאו,

ולכאורה צ"ע, לפי"ז שאנחנו בגולה איך אומרים הלל וסיפור יצי"מ כיון שאכתי עבדי פרעה אנן,

אמירת ההלל הוא על הגאולה הרוחנית שהיה ע"י הקב"ה בעצמו

אך באמת אתי שפיר, דסיפור יצי"מ בגולה הוא על **הגאולה הרוחנית** שיצאו ממצרים לקבל התורה"ק, ובזה יצאנו מעבדות לחירות, ושפיר אמרינן הלל, **משא"כ בנס פורים** כיון דהיה רק גאולת גשמית ואכתי עבדים אנן לכן לא אמרינן הלל וז"ב,

וכיון שכן, שכל עיקר ההלל הגדול וסיפור יצי"מ שאומרים בליל פסח בגלות הוא על גאולה הרוחנית, וזה היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח,

על הגאולה הגשמית שהיה ע"י משה עדיין יש לבקש

ולהורות זה שאנחנו נגאלים רק גאולה הרוחנית, ועדיין עלינו לבקש מהשי"ת על הגאולה הגשמית, **לזאת לא נזכר שם משה רבינו, בהגדה של פסח**, לעורר לבבן של ישראל לבקש מהשי"ת הגאולה השלימה בגוף ובנפש בב"א, עכ"ד בעל כלי חמדה,

* * * * *

איך לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ ביאור ע"ד מחיני נא מספרך

למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח, גם מה שנזכר ברמז בהש"פ דהיום, בפסוק "ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" בדרשתו של ר' יוסי הגלילי, הרי זה הוספה, **שבסדר רב עמרם גאון**, ובהגדת בני תימן, פסוק זה אינו מוזכר, א"כ קשה **למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח**, וכבר נתקיים מצוות ביאור בקושיה זו ע"י רבים,

אמרתי ליישב, ע"ד מחני נא מספרך

כתיב, (שמות ל"ב ל"א), וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב, ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין **מחני נא מספרך אשר כתבת**,

(ט) וְאֶרְחֶצֶד בְּמִים, וְאֶשְׁטֹף דְּמִיָּד מֵעֲלִיָּד, וְאֶסְכֵּד בְּשָׁמֹן:

(י) וְאֶלְבִישֵׁד רִקְמָה, וְאֶנְעַלְדֵּד תַּחֲשׁ, וְאֶחֱבֹשֵׁד בְּשֵׁשׁ, וְאֶכְסֵּד מְשִׁי:

(יא) וְאֶעֱדֵד עָדִי, וְאֶתְנֶה צְמִידִים עַל יְדֵיָּד, וְרִבִּיד עַל גְּרוֹנֵד:

(יב) וְאֶתֵּן נָזֶם עַל אַפֵּד, וְעִגְלִים עַל אֶזְנֵיָּד, וְעֶטְרֵת תִּפְאָרֵת בְּרֹאשֵׁד:

(יג) וּתְעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף וּמִלְבוּשֵׁד שֵׁשׁ וּמְשִׁי וְרִקְמָה, סֶלֶת וּדְבֹשׁ וְשָׁמֹן אֶכְלֵת, וּתִיפִי בְּמֵאֵד מֵאֵד וּתְצַלְחִי לְמִלוּכָה:

(יד) וַיֵּצֵא לָדָּ שֵׁם בְּגוּזִים בְּיַפְיָד כִּי כָּלִיל הוּא בְּהַדְרֵי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי עָלֶיָּד נְאֻם אֲדֹנָי יְדוּד, ע"כ,

ונבוא לבאר בכתובים,

הנביא אומר שלא נתנתק מהקב"ה לעולם

איתא בגמרא (שבת קכ"ט ע"ב), כתיב, (יחזקאל ט"ז ד'), **לא כרת שרך** (שלא נחתך הטבור) מכאן שחותכין הטבור בשבת, והיינו משום סכנה לתינוק שלא יחיה,

ויש להקשות, הנביא המשיל את בני ישראל בעת צאתם ממצרים לתינוק שנולד, ואמר, **כי, לא כרת שרך**, ובמ"ס לא רחצת למשעי, וְהַמְלַח לא המלחת, וְהַחֲתֵל לא חתלת,

אפשר להבין המשל, מהתינוק לבניי, שכשיצאו ממצרים היו מגועלים בדם וכו', אך במה שאמר **לא כרת שרך**, שלא נחתך הטבור, אין לו חיות לתינוק, במה דומה הנמשל למשל,

ועוד קשה, דבנמשל בפסוק ט' נאמר, וְאֶרְחֶצֶד בְּמִים, וְאֶשְׁטֹף דְּמִיָּד מֵעֲלִיָּד, וְאֶסְכֵּד בְּשָׁמֹן, ולא אמר **שכרת שרך**, כלומר שחתך הטבור,

ויש לומר, דכך הוא פירוש הפסוק, דיחזקאל הנביא מבטיח לבניי **ומולדותיך ביום הולדת אתך**, **לא כרת שרך**, שאף פעם לא נתנתק מהשיי"ת, אעפ"י שבמים לא רוחצת, והושלכת בגועל נפשך, עכ"ז **לא כרת שרך**, מהקב"ה לא נתנתק לעולם, כמ"ש בהמשך דבריו, וְאֶבּוֹא בְּבְרִית אֶתְּךָ נְאֻם אֲדֹנָי יְדוּד, וּתְהִי לִי, ואפשר לפרש שזה ע"י הברית מילה, שנתן רק לנו הקב"ה, שנהיה רק שלו,

*****

תלמידך יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא. ע"כ,

לפיי"ז יש לפרש, שלכן לא נזכר משה רבינו בהגדה, **שהכל יודעין שתורתו של משה היא**, וללמד לפייס כבן אידי,

עוד יש לבאר, עפ"י **הא דאיתא** (יבמות דף צו עמוד ב) במאמר המובא לעיל, ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי, דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז; דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.

לפי זה יש לומר אם היו אומרים ההגדה בשם משה רבינו והיו שפתותיו דובבות, והוא לא זכה לווהיה כי יבאך אל ארץ זבת חלב ודבש וגוי' ועבדת את העבודה הזאת של של פסח, הרי זה נראה כפגיעה,

*****

הנביא יחזקאל המשיל בניי ביצ"מ לתינוק שנולד וביאור הדברים

כתיב (יחזקאל ט"ז)

(ד) **ומולדותיך ביום הולדת אתך**, **לא כרת שרך**, ובמ"ס לא רחצת למשעי, וְהַמְלַח לא המלחת, וְהַחֲתֵל לא חתלת:

(ה) **לא חסה עליך עין**, לעשות לך אחת מאלה לחמלה עליך, ותשלכי אל פני השדה, **בגעל נפשך** ביום הולדת אתך:

(ו) וְאֶעֱבֵר עָלֶיָּד וְאֶרְאֵד מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֵּיָּד, וְאֶמַּר לָדָּ בְּדַמֵּיָּד חַיִּי:

(ז) רַבְּבָה כְּצֶמַח הַשְּׂדֵה נִתְתִּיָּד, וּתְרַבִּי וּתְגַדְּלִי וּתְבֹאִי בְּעֲדֵי עֲדָיִים שְׂדִים נִכְנוּ וּשְׁעָרָד צֶמַח וְאֶתְּ עֵרֶם וְעֶרְיָה:

(ח) וְאֶעֱבֵר עָלֶיָּד וְאֶרְאֵד וְהִנֵּה עֵתָד עֵת דְּדִים, וְאֶפְרֹשׁ כְּנָפֵי עָלֶיָּד, וְאֶכְסֶה עֲרוֹתָד, וְאֶשְׁבַּע לָדָּ, וְאֶבּוֹא בְּבְרִית אֶתְּךָ נְאֻם אֲ-ד-נִי יְדוּד, וּתְהִי לִי:

ביאור פלא מהקדושת לוי והאמרי אמת בלבן ביקש לעקור את הכל

איתא בקדושת לוי (בראשית פרשת חיי שרה) לבן ובתואל לרשעה נתכוונו, כפירוש רש"י (כד, נה) שרצו להרוג את אליעזר, ולמה רצו להרוג אותו, כי הם לא רצו שיצחק יהיה לו זרע, וקיימא לן (גיטין סד, א) כל השולח שליח לקדש את האשה, כל זמן שהשליח בדרך אסור בכל הנשים, שמא יקדש את הערוה. ולכך בתחלה רצו הקדושין, ואחר כך יהרגו את אליעזר, כדי שיצחק לא יהיה לו חס ושלום זרע, כי יהיה אסור בכל הנשים: ולכן מתחלה רצו הקדושין שחשבו שיצליחו במזימתם להורגו, ולבסוף כשראו שלא הצליחה מזימתם לא רצו הקדושין, ע"כ בקדושת לוי,

והקשה בזה כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת זצ"ל:

ולכאורה קשה הלא אברהם אבינו ע"ה השביע לאליעזר שלא יקח אשה כי אם ממשפחתו, א"כ מספק היה יצחק נאסר רק בכל משפחת א"א, אבל יכול היה לקחת אשה מבנות הכנעני וכד' וג"כ היה לו זרע, אמנם אין הכי נמי, וזה היתה כוונת לבן הארמי שלא תתקיים מחשבת אאע"ה ויוכרח לקחת אשה מזרע כנען הארור, וע"ז נאמר ארמי אובד אבי, עכ"ד האמרי אמת.

וכפי שנתבאר בפרשת חיי שרה מדרשות הר"ן והכלי יקר, שאברהם אבינו לא רצה לקחת אשה מבנות הכנעני, משום שהיו בהם מידות מושחתות ולכן לא רצה לקחתן, רק מבנות משפחתו שהיו עושי' והשקפה ניתנת לשינוי,

*****

למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו **מסובין בבני ברק**,

יש לתת טעם, שהיו מסובים דווקא **בבני ברק** ולא במקום אחר, ואל נאמר כי מקרה הוא, אלא דבר המכוון ביותר,

בני ברק היא ארץ זבת חלב ודבש

אפשר לומר, עפ"י הכתוב (שמות י"ג ה') והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסים אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ **זבת חלב ודבש**, ועבדת את **העבדה הזאת** בחדש הזה: ופרש"י **העבודה הזאת, של פסח**,

איתא בגמרא (כתובות ק"יא ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע **לבני ברק** חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו **זבת חלב ודבש**, ע"כ,

והתנאים הללו שרצו לקיים את **העבודה הזאת של פסח**, בארץ **זבת חלב ודבש**, דייקא, כמו שאמרה תורה, ולכן הלכו **לבני ברק**, כאמרם ז"ל כי **בני ברק**, היינו **זבת חלב ודבש**.

*****

רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך הלצה

איתא בגמרא (כתובות ק"יא ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע **לבני ברק** חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו **זבת חלב ודבש**, ע"כ,

יש לפרש בדרך הלצה, כי חלב הנוטף מהעיזים מתערבב בדבש הנוטף מהתאנים, הוא רק במקום שלא מנקים את לכלוך הדבש שנוטף מעץ התאנים.

*****

טעם להנחת מלח על השולחן ובליל הסדר לדעת הרמ"א אין שמים

כתיב (שמות ל' ט"ו), **"העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט"**,

ביאור והדל לא ימעיט

כתיב (משלי פרק כ"ב ט') **"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל"**,

אינשי, "לפום גמלא שיחנא" (לפי כח הגמל יטעינוהו משא, רש"י). ע"כ,

מבואר בזה המשל שאמרו בירושלים, **כי חסרון הממון לצדקה זה הוא קיומו,**

טעם להנחת מלח על השולחן

איתא (שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קס"ז) נהגו להניח **מלח** על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח,

אפשר לומר, כי הנחת המלח על השולחן הוא כדי לזכור שלא לחשוש כי העני יחסר ממונך, אדרבה נתינה לעני תוסיף לממונך, כמו שאמרו "מלח ממון חסר", (ופירש רש"י הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו), **ולכן יש לתת מלח על השולחן.**

איתא בגמרא (בבא מציעא ק"ז ע"ב), "וברך את לחמך" זו פת במלח,

ומרומז בכתוב, לחמך נוטריקון לחם מלח, (ועיין עוד במהרש"א ב"מ ק"ז ד"ה ועבדתם את ה')

בליל הסדר אין מניחין מלח לדעת הרמ"א

כתב הרב בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קס"ז) נהגו להניח מלח על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר "על כל קרבנך תקריב מלח",

אפשר לומר, כי הנחת המלח על השולחן הוא כדי להזכיר ולומר לך שכאשר הנך יושב על השולחן עליך להכניס אורח עני, ושלא תחשוש כי העני יחסר ממונך, אדרבה העני יוסיף לך, כמו שאמרו "מלח ממון חסר", (כתב רש"י הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו),

איתא בשולחן ערוך (אורח חיים הלכות פסח סימן תעה), יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משתיהן ביחד, ויטבלם במלח. הגה: **ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה,**

פירוש, הנותן לעני בעין יפה יבורך מה' כי הלא נתן מלחמו **לדל**, (מצודת דוד)

ואפשר לפרש, שלא יתן האדם לנפשו, מחשבה, כי ע"י שנתן מלחמו **לדל**, ע"כ ממעיט ממונו, אדרבה, מה שנתן מלחמו **לדל** מרבה את ממונו, וזהו, "הדל לא ימעיט" כלומר **שהדל** שהוא נתן לו מלחמו לא ימעיט לו את לחמו אדרבה הוא ירבה את לחמו.

מלח ממון חסר

איתא בגמרא (כתובות דף ס"ו עמוד ב'), מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. **ראה ריבה אחת** שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי **בהמתן של ערביים**, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו, רבי, פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, **אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני.** אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך,

אמרה לו, רבי, **לא כדין מתלין מתלא בירושלים** (לא כך משלו משל בירושלים, רש"י), "מלח ממון חסר" (כתב רש"י, הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו), ושל בית חמיך היכן הוא, אמרה לו, בא זה ואיבד את זה (לפי שנתערב בו, רש"י).

אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה, חוץ משל חמיה.

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - **אין כל אומה ולשון שולטת בהם**, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרן ביד **אומה שפלה**, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה, והתניא, אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותו מאחוריו,

איבעית אימא, לכבודו הוא דעבד.

ואיבעית אימא, כדבעי ליה למיעבד לא עבד (כלומר, לפי עושרו לא נתן מספיק), כדאמרי

כתיב (דברים ו' כ') "כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו **אתכם**", ופרש"י (שמות י"ג י"ד) הרי זאת שאלת בן **חכם**,

והקושיה **ידועה**, מה ההבדל בין שאלת הבן הרשע שאומר **לכם**, לבין שאלת הבן החכם שאומר **אתכם**,

ביאור האלשיך הק' בהבדל בין החכם לרשע

כתב האלשיך הקדוש, עפ"י דברי בעל ההגדה. אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, **דיינו**, וכי מה ערכו של עם ישראל ללא תורה,

מבאר האלשיך הק', הקירבה להר סיני, הביאתם לדרגה כה גבוהה, שיבינו משכלם את מצוות התורה.

וזו היתה שאלת החכם, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו **אתכם** דייקא, פירוש, מדוע צריך לצוות **אתכם** הרי אתם יכולים משכלכם להבין את מצוות התורה. **משא"כ** הרשע שואל מה **העבודה הזאת**, לשם מה צריך בכלל את כל העבודה של המצוות.

והתשובה לבן החכם, בהמשך הפסוקים, (דברים ו') עבדים היינו וכו' ויצונו ה' אלוקינו וכו' **לטוב לנו כל הימים**. ויש הבדל אם מקיימים את המצוות מתוך **צווי** או מתוך **הבנת השכל**,

כי מצווה המקויימת מהבנת השכל, יכולה להשתנות עם הזמן, כגון מצוות הנעשות לזכר הגאולה, תעשינה כאשר עם ישראל נמצא בחירותו, אבל כאשר נמצאים בגלות אין השכל נותן לקיים מצוה שקשורה לגאולה,

משא"כ כאשר מקיימים מצווה מתוך **צווי**, אין שינוי ואין השתנות, **ע"כ דברי האלשיך הקדוש**,

* * * * *

תשובת החכם מהמשנה, תשובת שאר הבנים מהתורה

יש לשאול, בדברי תשובה לבן החכם,

עפ"י מה שביארנו, כי נתינת מלח על השולחן הוא כדי לזרז להביא עני אל השולחן, ולא יחסר לו עי"כ, **י"ל כי לפיכך אין צריך בליל הסדר מלח משום שכבר אמר כל דכפין ייתי ויכול**.

* * * * *

גניבת האפיקומן שלא יישנו התינוקות

איתא בגמרא (בבא מציעא דף פג עמוד ב), רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח לההוא פרהגונא, (ממונה של המלך) דקא תפיס גנבי, אמר ליה: היכי יכלת להו, (מנין לך מי הוא גנב) דלמא שקלת צדיקי ושבתקת רשיעי, אמר ליה, ומאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא, אמר, תא אגמרך היכי תעביד, (בא אלמדך איך תדע) עול בארבע שעי לחנותא, כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה **וקא מנמנס** שאול עילויה, אי צורבא מרבנן הוא ונייש - אקדומי קדים לגרסיה, אי פועל הוא - קדים קא עביד עבידתיה, ואי עבידתיה בליליא, רדודי רדיד,

ואי לא - גנבא הוא, ותפסיה. אישתמע מילתא בי מלכא, אמרו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא. אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל, שלח ליה רבי יהושע בן קרחה, חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה, שלח ליה, קוצים אני מכלה מן הכרם, שלח ליה, יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו,

מנין ידע רבי אלעזר בן רשב"י לומר על מי שנרדם בארבע שעות של הבוקר שהוא גנב,

מבואר, שמי שגונב הסימן הוא, שהוא לא ישן, משום שהוא צריך לגנוב, ולכן הסימן למי שלא יישן משום שהוא גונב, ולכן נתנו לתינוקות בכדי שלא ישנו הרשו להם לגנוב אפיקומן.

* * * * *

ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת **לכם**", ופרש"י (שמות י"ג ה'), **בבן רשע** הכתוב מדבר,

משום שאין מפטירין, והוא מלשון הנפטר מתבירו, וכאשר מסיימים את אכילת הפסח בחבורה, נפטרים אחד מחבירו, ולכן יש לזכור גם שיפטר מתוך דבר הלכה.

* * * * *

חטאו של הרשע משום שהגדיר הקורבנות בלשון עבודה, עקידת יצחק

כתב בספר "עקידת יצחק" (ויקרא שער נז) (פרשת ויקרא), בענין הקרבנות, הקושי העצום וגודל המבוכה הנמצאת בענין הקרבנות לא נפלות היא ולא רחוקה. כי מהמבואר, שהראוי שיושאל בהם שאלה חזקה שזה תוארה,

האם הקורבנות הם שכר ושוחד אליו יתברך

הנה לא ימנע שיהיו אלו הקרבנות הנקרבים לגבוה שכר ושוחד אליו יתברך, תחת הכעס שהגיע לו ממעשי החוטא, ובס יתרצה ויתפייס, כדרך המלכים המתפייסים בעבודת מתנה.

והנה הענין הזה הוא מבואר הביטול. כי לא ישוער שיהיה כן, רק משום שיורה שחסר ממנו יתעלה דבר שיתפייס ויתרצה בהשלימו לו.

וחלילה לו מזה כמו שאמר המשורר (תהלים נז) "לא אקח מביתך פר וגוי כי לי כל חיתו יערי" וגו'.

ויבא עוד ביאורו. אמנם ישעיה הנביא דבר בזה הענין בפירוש ואמר ולא אותי קראת יעקב וגו'. לא הבאת לי שה וגו'. לא קנית לי בכסף קנה וגו'. אך העבדתני וגו' וסוף "אנכי אנכי" הוא מוחה פשעך למעניי" וגו' (ישעיה מ"ג). והכוונה, כי בכל מה שעשו מאלו הקרבנות לא היו לו לתועלתו כלל כי הוא יתעלה לא נהנה דבר מהם, עד שיאמר שתגיע להם מחילת עונותיהם חלף מה שקבל מהם מהעבודה וממתנות הקרבנות,

אך מה שהגיע אליו יתברך מהם הוא היגיעה והלאות בחטאתם ובעונותם, בלי שום תועלת והנאה כלל לבוי"ת,

ואם תאמר א"כ במה הם מתכפרים, אמר "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעניי". ומה

א. אצל כל הבנים התשובה היא מלשון הפסוקים, ומדוע, התשובה לבן החכם אינה מלשון הפסוק רק מלשון המשנה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

ב. עצם דין המשנה קשה, בקרבן פסח נאמר, כי אין לאכול אחר בשר הקרבן, כדי שישאר טעם הקרבן, ולכן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אבל היום שאנו אוכלים מצה, שנאפית בלחם עוני, ללא כל טעם, א"כ איזה טעם נשאר, שיש להשאירו, שאסרו לאכול שום אכילה לאחר המצה,

ביאור הדבר ע"ד דברי האלשיך הק'

ויש לומר, כי על פי דבריו של האלשיך הק' הנ"ל, מובן הדבר כמין חומר, למה אמרו התשובה לחכם מדין המשנה ולא מן הפסוקים,

ללמד בא, כי יש לקיים המצוות מחמת צווי השי"ת, ולא בגלל טעם הדבר מתוך הבנה, וזאת אנו למידים מדין המשנה, שמצה אע"פ שאין בה טעם, צריך להשאיר הטעם, של ללא טעם. ומכאן שצריך לקיים המצוות ללא טעם המצווה, אלא מחמת צווי השי"ת.

* * * * *

ואף אתה אמור לו נראה כמיותר

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

יש לשאול, מהו הלשון ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, היה צ"ל, אמור לו אין מפטירין וכו', הלשון ואף אתה נראה כתוספת, א"כ נשאלת השאלה, מה בא להוסיף, מלבד התשובה לשאלה,

ויש לומר, כי מלבד מה שיש לענות לחכם על שאלתו, אמר בעל ההגדה דבר נוסף, מכיוון שמדובר בחבורה, ולאחר האכילה נפטירין האחד מחבירו, והנפטר מחבירו אל יפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה,

לפיכך בא לומר, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, כלומר, אמור לו הלכה מהלכות פסח, משום הנפטר מחבירו וכו'

כי הוא לבדו כן יחשוב שהקרבת בא בתורת עבודה, בה יפיק המקריב מה שכוון אליו, בתורת מחיר, והנה זה הדעת הוא מבואר הביטול. עכ"ל בעל העקידה.

מבואר, כי לשון עבודה, נופל רק על האדם העובד העבודה שלב, לאהבה אותו וליראה אותו ולתקן המעשים, ואז הוא ברור שהעבודה הוא לעובד ולא לנעבד, ואין העבודה עניין מחירי ח"ו כתשלום לנעבד, כי מי הקדימני ואשלם לו.

* * * * *

למה צריך להקחות את שיניו של הרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", ופרש"י (שמות י"ג ה'), בבן רשע הכתוב מדבר,

בהגדה של פסח, רשע מה הוא אומר. "מה העבודה הזאת לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שיניו, ואמור לו. בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

יש לבאר למה היה צריך בעל ההגדה להוסיף "ואף אתה הקהה את שיניו", ולא היה די באומר, לפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואמור לו. בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

אלא יש לומר, משום שאם יבוא הרשע לומר, חושק אני בבשר הצלוי של בשר הפסח, והריני רוצה להימנות בין האוכלים, אעפ"י שאינני מאמין בניסי השי"ת, לפיכך, הקהה את שיניו שלא יוכל לאכול מקרבן הפסח.

* * * * *

מה בין כל בן ניכר לא יאכל בו לאנו מתירים להתפלל עם העברניים

כבר שאלו בזה מה נשתנה, ביום כפור שאנו מתירים להתפלל עם העברניים ולצרפם אלינו, משא"כ בקרבן פסח, צרין הרבה

נכבד טעם כפל השם לומר אני אני הוא שעשיתי, לא למען שום דבר אחר שיחובר אלי. שאם היתה המחילה מחיריית, היתה מסובבת משנינו, אבל כשלא היתה שם שום תמורה, לא נעשה כי אם למען צדקי,

הנה נתבאר שהשתדל הנביא, להוציא דבר בליעל אשר כזה מלב הפתאים, ולפי זה לא נמצא בתורה בענין הקרבנות המובאים על המזבח מזה המין לשון עבודה כלל.

ואיך אמר משה לפרעה מה נעבוד

רק, אמר משה לפרעה (שמות י'), "ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה'", כי דבר עמו ע"פ דרכו של פרעה, כי דרך העכו"ם לעשות קרבנות דרך עבודה, כמו שאמר (דברים י"ג) "נלכה ונעבדה אלהים אחרים". ולזה הזהיר הכתוב (שם י"ב) "השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני לא תעשה כן לה' אלקיך כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם" וגו'.

אמר, כי הקרבנות המצווין בתורה האלקית, אינם דרך עבודה כמו שעושיין העכו"ם לאלהיהם. והראיה שהם שורפים את בניהם ואת בנותיהם לפניהם כסבורים שהם נעבדים בכך ומקבלים הנאה מהם.

מהי אם כן העבודה האלוקית

אמנם העבודה האלקית, אינה רק, שתשמרו לעשות את אשר יצוה אתכם לא להוסיף ולא לגרוע כי בזה לא תחוש התורה מהפיל שם "עבודה". (שם י') "את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד" וגו'. (שמות כ"ג) "ועבדתם את ה' אלקיכם". כי בכל מה שתהיה העבודה בלב ותקון המעשים הוא נגלה שהתועלת הוא לעובד לא לנעבד, וכמ"ש (דברים שם) "ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך".

חטאו של בן הרשע שאמר "העבודה"

ועל הענין הזה יחסו חז"ל (מכלתא ס"פ בא) מאמר הכתוב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", אל הבן הרשע מן הבנים,

הזבחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל, ע"כ,

**יש לדייק במה שאמר שמחים
בלשון הווה ונאכל בלשון עתיד**

יש לדייק בדבריו של רבי עקיבא, שאמר, **שמחים** בבנין עירך בלשון הווה, ולא אמר בלשון עתיד, ונשמח בבנין עירך, ובהמשך אמר בלשון עתיד ונאכל שם, הוי אומר כי שמחים בבנין עירך הוא גם עתה בזה"ז, רק ונאכל שם יהיה לעתיד לבוא, בב"א כ"ר.

יש לברר מתי יש לשמוח בבנין הבית כבר או לעת"ל

יש להבין, כאשר אנו אומרים **שמחים בבנין עירך**, האם הכוונה, שנשמח כאשר יבנה המקדש בב"א, או שיש לנו לשמוח כבר היום, בתקווה ובאמונה שיבנה המקדש במהרה,

התשובה בדברי רבי עקיבא עצמו

אנו מוצאים את התשובה לשאלה, בדברי רבי עקיבא עצמו, מתי עלינו לשמוח בבנין בית המקדש, רק לכשיבנה המקדש, או שיש לשמוח כבר עכשיו,

איתא בגמרא (מכות כ"ד ע"א), וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, והיו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה,

אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן ברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב, לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו,

עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, **עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו**,

תנאים להצטרף ולאכול ממנו, וכל בן נכר לא יאכל בו,

וביארנו ע"ד הנ"ל, כי אם בא עובר עבירה, ומבקש לצום ולהתפלל יחד עם הכשרים יש להתיר לו לבוא להתפלל ולצום, משא"כ כשהרשע מבקש להצטרף לאכילת בשר צלוי, שנפשו תאבה לו, אין להתיר לו.

* * * * *

ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות

וירעו אותנו המצרים, כמ"ש. ויעבידו וכו' בפרך, בפה רך,

אפשר לפרש, וירעו. מלשון ריעים שהם חברים, ובכך הרעו את בני ישראל, הכונה שעשו אותנו רעים, שאסור להתחבר לרשע,

* * * * *

האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו

אלו האכילנו את המן, ולא נתן לנו את השבת, דיינו,

וקשה, האיך יהיו עם ישראל ללא השבת,

אלא יש לומר, כאשר האכילנו את המן, וביום הששי יפול המן בכפליים גם עבור יום השבת, יבינו וידעו כי אל ייצא איש, ויש לשמור את השבת,

* * * * *

**שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה,
או לעת"ל לכשיבנה בב"א**

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חותם,

רבי עקיבא אומר, כן ה' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, **שמחים בבנין עירך**, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הפסחים ומן

ונראה משום דנגזר על אבותינו עינוי ועבודה ארבע מאות שנה, והם לא היו במצרים רק רד"ו שנה,

אך בישוב הדבר נחלקו המדרשים, יש מהם דורשים כי קושי השעבוד השלים ובזמנו יצאו, ויש שדרשו שעבור זה נתחדשו ארבע גליות שאנחנו עתה בגלות הרביעי, וכל זה להשלים גלות מצרים, אך אז היה קושי השעבוד, ועתה נהפוך הוא שאריכת הזמן משלים קושי השעבוד.

והנה יש להוכיח שקושי השעבוד במצרים הוא השלים ובזמן האמיתי יצאנו, דהנה סדר הפסח **מצה ואח"כ מרור**, וכיון שמצה רומז לגאולה ומרור רומז לשעבוד, היה להקדים מרור למצה שהרי השעבוד קדים לגאולה, אבל באמת אדרבה המרור הוא הגאולה האמיתית, שע"י שמררו חייהם נשלם הזמן. וזהו כוונת ר"ג כל שלא אמר ג' דברים הללו, דהיינו לפרש טעמים, **לא יצא ידי חובתו**, דאיכא למימר שיצא קודם זמן ועדיין אנו חייבין להשתעבד, ולא יצא ידי חובת הגלות, אבל ע"י פירוש הטעמים, ואז קשיא למה מרור אחר מצה, וצ"ל כנ"ל, ואם כן בזמן יצאו והיתה גאולה אמיתית.

* * * * *

למה לא עשו זכר לכב"י לא יחרץ

כתיב (שמות פרק כב פסוק ל), "לכלב תשליכון אותו", **כתב רש"י**, למדך הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך הוא תנו לו שכרו:

והקשו בזה, למה לא עשו זכר לנס של לכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו,

החתם סופר תירץ, עפ"י הא ד**איתא** (פסחים קי"ג ע"א) לא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא ולא נבח בה כלבא, (פירוש, שהכלבים מזהירים מפני הגנבים, ובסוסים יש אפשרות לרדוף אחרי הגנבים),

לפיכך, אומר החת"ס, יש לגנוב האפיקומן, להזכיר שהכלב אינו מפריע לגניבה משום שבהאי לילה לא יחרץ כלב לשונו, והוא זכר ללא יחרץ.

מבואר בדבריו של רבי עקיבא, כשאמר **שמחים בבנין עירך**, שיש לשמוח כבר עתה על הגאולה העתידה בב"א.

ביאור הכתוב ואיש משענתו בידו

ויש לכיון עוד בדבריו של רבי עקיבא, שהביא הפסוק בזכריה, המסיים **ואיש משענתו בידו**, ואפשר לומר שהכוונה, לאכילת קרבן פסח, ששם נאמר ואכלתם אותו וכו' **ומקלכם בידכם**, וזהו ואיש משענתו בידו, וזהו **מקלכם בידכם**,

* * * * *

טעם נאה לאכילת ביצה אחר ברכת הגאולה

איתא, (שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעו סעיף ב בהגה), נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים, זכר לאבלות, ונראה לי הטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח, ועוד זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח.

יש להבין למה בליל הסדר יש לזכור תשעה באב וחורבן הבית,

עפ"י הנאמר שיש לשמוח כבר עכשיו בבנין ביהמ"ק שיבב"א, אנו באים לומר, עכשיו לאחר שאמרנו שאנו **שמחים בבנין עירך כבר עתה**, ואעפ"י שאנחנו עדיין באבלות על חורבן הבית עכ"ז אנו שמחים על העתיד.

* * * * *

כל שלא אמר שלשה וכו' לא יצא ידי חובתו

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) א"ר גמליאל כל שלא אמר שלשה אמר פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו

כתב הצ"ח (פסחים דף קטז עמוד ב מובא בחידושי הגאונים שבעין יעקב אות נד), ועל דקדוקו של המהרש"א נראה לי לדקדק עוד במה שאמר לא יצא ידי חובתו, ומה היה חסר באמרו סתם לא יצא, וכמו שאמרו [ברכות ט"ו ע"א] הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא, ומה כיון באמרו ידי חובתו.

אמרה רבקה ליעקב, בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו, העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עתידים בניך להגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שירה, עשה מטעמים לאביך, עד שהוא בעודו יברכך. הלך והביא שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והלא די לו באחד, שנאמר [משלי יג, כה] "צדיק אכל לשבע נפשו". אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים לאכל, דתנין הפסח אינו בא אלא על השבע. רבי יהודה אומר עשר ברכות ברוך יצחק ליעקב על טללי שמים ועל דגן הארץ, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שנאמר [שם כח] **ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'.** וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, יצא מעטר כחתן וככלה בקשוריה, וירד עליו תחית טל מן השמים ונדשנו עצמותיו,

לפי"ז אפשר לומר, מכיון וברכת **מטל השמים** היה בראשון של פסח לפיכך מבקשים **טל** בראשון של פסח,

* * * * *

באיזה סברא חולקים חכמים וראב"ע ביאור המהר"ל

איתא בגמרא (ברכות י"ב ע"ב), חכמים אומרים מזכירין יציאת מצרים בימים, ר' אלעזר בן עזריה אומר מזכירין יציאת מצרים גם בלילות.

המהר"ל, בגבורות ה' (פרק נ"ג, באמצע ד"ה עד שדרשה בן זומא) מסביר הסברא במה חולקים חכמים וראב"ע, ואלו דברי המהר"ל,

ויראה דבסברא פליגי, כי כאשר ראינו בגאולת יציאת מצרים שהיה **בלילה, וביום,**

בלילה, שבו הכה הקדוש ברוך הוא בכורי מצרים, ואמר להם פרעה לצאת, וכאן היה **התחלת היציאה,** וזה היה **האמצעי** להגיע אל הגאולה, **וביום היתה לגמרי,** שהרי ביום היו יוצאים ולא בלילה,

ולפיכך סבר רבי אלעזר, כי יש להזכיר יציאת מצרים **בלילה,** מצד עצם המכה שבאה בלילה דוקא וזה היה **האמצעי,** וגם **ביום** שהיציאה היתה ביום, וזו היתה **המטרה,** ולכך ראוי להזכיר גם **ביום וגם בלילה,**

עוד יש לי לומר, משום שהכלבים קיבלו שכרם ע"י שכל בהמה שנטרפה או נתנבלה ליהודי, הרי הוא של הכלב, א"כ בשכרם של הכלבים יש נזק וצער לאיש ישראל שהלכה פרתו, לפיכך אין לעשות זכר לצערו של ישראל.

* * * * *

אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה זרה

איתא בגמרא (פסחים דף קטז עמוד א) **מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מאי בגנות,** רב אמר, מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

בקריאה בראשון של פסח משכו וקחו

כתיב (שמות י"ב כ"ב) "משכו וקחו לכם", ודרשינן משכו ידיכם מעבודה זרה,

איתא במדרש (רבה, בראשית פרשה ל"ט פסקה ח'), **לך לך, לך טל ילדותך,** לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר, תאמר שיש בידי עוון, שהייתי עובד **עבודת כוכבים** כל השנים הללו, א"ל הקב"ה, **לך טל ילדותך,** מה **טל** זה פורח אף עונותיך פורחים, ע"כ, ואין לך לחשוש אפילו מספק עבודה זרה,

לפי"ז אפשר לומר, דלפי שמזכירין עבודה זרה שהיו עובדים בתחילה בהגדה של פסח, ובקריאת התורה, לפיכך באים להזכיר "טל", לומר כי עונותיו של אברהם אבינו היו פורחים כטל,

* * * * *

אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ד המובא בפרקי דרבי אליעזר

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב), הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר לו, בני, זה הלילה כל העולם כלו אומרים בו הלל, **ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה,** עשה לי מטעמים עד שאני בעודי אברכך. ורוח הקדש משיבה ואומרת [משלי כג, ו] אל תלחם את לחם רע עין. הלך להביא ונתעכב שם.

איתא בגמרא, (בבא בתרא כ"א ע"א) וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא (ברצועות של מנעלים, כלומר מכה קלה שלא יזוק, רש"י) דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה, פירש רש"י, אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך, גם אם אינו לומד, אלא ישב עם האחרים בצוותא, **וסופו לתת לב**,

התלמיד שאינו לומד הוא אמצעי
חיזוק לתלמיד שלומד

כתב המהרש"א, ד"ה ליהוי צוותא לחבריה, פרש"י אינך זקוק לייסרו, אלא ישב עם אחרים וסופו לתת לב עכ"ל. ולישנא לא משמע הכי, אלא, ההוא דלא קרי, יהיה צוותא לחבריה דקרי,

שיותר יתן ההוא דקרי לבו ע"י צוותא, ואם לא יהיה ההוא דלא קרי עמו שם, ישים גם ההוא דקרי ללבו, להיות הולך ובטל כמו חבירו, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר, דשהייתו של התלמיד שאינו הגון בביהמ"ד, הוא גורם אמצעי, דההוא דקרי, **יותר יתן את לבו**, לדברי המהרש"א,

לפי"ז מובן כמין חומר, למה רצה ראב"ע **שיסתלק השומר**, ויכנסו לביהמ"ד גם תלמיד שאין תוכו כברו, ואינו הגון, כדי שעל ידיו יבוא התלמיד הגון לתת לבו יותר,

וזה **לשיטתו של ראב"ע** דסובר שיש להחשיב **האמצעי כמו המטרה**, א"כ יש לתת רשות גם לתלמיד שאין תוכו כברו **ליכנס לביהמ"ד**, משום שהוא אמצעי לתלמיד שתוכו כברו.

* * * * *

במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר
המלכה אם יש לצום בליל הסדר

ליל הסדר עבר ללא אכילה ושתייה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק נ'), ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי, אמרה לו, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, ואלו הן י"ג בניסן, י"ד בניסן, ט"ו בניסן,

אמנם חכמים סבירי להו, אף על גב שהמכה היתה בלילה, יש להזכיר ביום דוקא כי זה עיקר הגאולה שהיה ביום, ומחמת זאת הגאולה שיצאו ביום היתה המכה בלילה, והמכה היתה רק האמצעי להגיע לגאולה, אם כן נמשך הכל אל היציאה ביום. **עכ"ז המהר"ל**,

מבואר בדברי המהר"ל, כי חכמים אומרים שיש לקיים המטרה, וראב"ע סבר שיש לקיים גם האמצעי.

* * * * *

בכמה מקומות מצינו לראב"ע
שהאמצעי חשוב כהמטרה

אם אין קמח אין תורה

איתא במשנה (מסכת אבות פרק ג י"ז), **רבי אלעזר בן עזריה אומר** "אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח", והרי ברור כי **המטרה היא התורה**, והקמח הוא האמצעי, ובכל זאת יש להחשיב גם הקמח שהוא האמצעי להגיע לתורה.

טף למה באין

איתא בגמרא (חגיגה דף ג' ע"א), שבת של מי היתה, שבת של **רבי אלעזר בן עזריה** היתה וכו', "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהן. והרי ברור כי מביאי הטף הם רק **אמצעי לקירוב הטף לתורה**, ובכל זאת יש ליתן שכר למביאייהם. לפי שהם **האמצעי**. ויש לאמצעי חשיבות לא פחות מהמטרה, לראב"ע.

* * * * *

ראב"ע סילק את שומר הפתח ונתן
רשות לתלמידים להיכנס

איתא בגמרא, (ברכות כ"ח ע"א), תנא, אותה היום שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות, סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי, ע"כ,

כדאיתא בגמרא (ברכות דף ט/א) אמר רבי אבא, הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה,

על מה נחלקו על שעת חפזון רבי אלעזר בן עזריה סבר, מאי חפזון חפזון דמצרים, (בגלל המכה שקיבלו) ורבי עקיבא סבר, מאי חפזון חפזון דישראל (לצאת ממצרים), תניא נמי הכי הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב, ע"כ,

לפי זה י"ל שראב"ע לשיטתו, שהמכה היתה גם חלק בעצם הגאולה, שיש להחשיב גם האמצעי לגאולה כגאולה, ואכילת הפסח עד תחילת הגאולה שהיא שעת חיפזון, לפיכך אי אפשר לומר כי חצות, הכונה מחצות ואילך עד הבוקר, משום שהגאולה היתה כבר בחצות.

* * * * *

רמז במשנה שהפסח אינו נאכל על החמץ

איתא במשנה (זבחים פרק ה ח) הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי,

במשנה לא נאמר כי הפסח אינו נאכל על החמץ, על אף שהדבר מבואר, אך רמז יש במשנה, כי הפסח אינו נאכל על החמץ, כדלקמן,

לפי"ז אפשר לומר, דארבעת הדברים המוזכרים במשנה, בלילה, ח'צות מ'נויו צ'לי,

הם ר"ת **בחמ"ץ**, וכך הרמז, הפסח אינו נאכל **בחמ"ץ** שהם ר"ת של ב'לילה ח'צות מ'נויו ח'מץ

* * * * *

אמר לה מרדכי, והלא יום שלישי הוא יום ראשון של פסח, אמרה לו **זקן שבישראל, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח**, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה מרדכי, ועשה לה כל אשר צותהו, שני **ויעבור** מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר, מה הוא לשון **ויעבור** מרדכי, מלמד, **שעבר** יום ראשון של פסח בלא אכילה ושתייה, ע"כ,

י"ל שמרדכי סבר כחכמים ואסתר סברא כראב"ע

יש לבאר במה נחלקו מרדכי ואסתר, **מרדכי סבר**, כמו **חכמים**, מכיוון ועיקר המטרה לקיים תורה ומצוות, לכן אמר כי לצום בליל פסח זהו עובר על דת, כי זהו עיקר המטרה,

ואסתר סברה כמו **ראב"ע**, מכיוון והצומות וזעקתם הם **אמצעי** להגיע אל המטרה של קיום תורה ומצוות, לכן יש לקיים האמצעי, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה, מכיוון וכבר נפסקה הלכה כראב"ע, ובזה מובנים היטיב דברי אסתר שאמרה לו, **זקן שבישראל ואתה ראש לסנהדרין ואתה אומר דבר זה, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח**,

* * * * *

הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, תירוצו בקושית השפת אמת

איתא בגמרא (זבחים דף נ"ז ע"ב) הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, מאן תנא אמר רב יוסף **רבי אלעזר בן עזריה** היא, דתניא רבי אלעזר בן עזריה אומר, נאמר כאן **בלילה הזה**, ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים **בלילה הזה**, מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות, א"ל ר"ע והלא כבר נאמר ואכלתם אותו בחפזון, עד שעת חפזון,

הקשה השפת אמת (זבחים דף נז/ב) בגמ', מה להלן **עד חצות**. קצת קשה, דנימא איפכא דאינו נאכל רק **מחצות** לילה ואילך, דהא העברה דשכינה הוי בחצות ממש, א"כ איכא למימר **מחצות ולהלן** שיהי' בשעת חפזון ג"כ.

ואפשר לתרץ קושיית השפת אמת, כיוון דלא פליגי ראב"ע ור"ע, דאכילת פסח הוא עד תחילת הגאולה,

ואעבור עלייך ואראך מתבוססת
בדמייך הנותן לעני מחיה את עצמו

יש לפרש, ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמייך, שכאשר ראה הקב"ה את ישראל מתקשים בפרנסתם, שזהו מתבוססת בדמייך, כלומר, בדמים,

ואומר לך, אזי העצה היא, בדמייך חיי החיה את העני, ואז, בדמייך חיי, יהיה לך ממה לחיות, וזהו בדמייך חיי בדמייך חיי, שתי פעמים.

* * * * *

רמז למה שאוכלין בפסח אגוזים

כתיב (שיר השירים פרק ו יא) "אל גנת אגוז ירדתי"

כתב בספר עקידת יצחק, (שיר השירים סוף פרק ו), למה נמשלו ישראל לאגוז, לפי שהאגוז אינו נותן פריו כי אם לאחר הכאתו במכות וחבטות, כך בני ישראל נתנו פריים, שזו מטרת היותם לעם ה' כדי לקבל את התורה, ולא קיבלו בני ישראל את התורה, רק לאחר מכות וחבטות, ע"כ דברי בעל עקידת יצחק,

אפשר לומר בכך רמז, שלפיכך אוכלים בפסח אגוזים, לרמז לדבר הזה, כי עם ישראל נהיו לעם ה' רק לאחר שעברו את מצרים, ואת כל מה שעבר עליהם,

* * * * *

אתה החלות להראות וגו' את גדלך
רמז ליהושע שנאמר עליו אחל גדלך

כתיב (יהושע ג' ז') (הפטרת יום ראשון של פסח) "ויאמר ה' אל יהושע, היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך",

כתיב (דברים ג' כ"ד) "אדני ה' אתה החלות להראות את עבדך את גדלך" וגו',

איתא בגמרא (סוטה י"ג ע"ב), "ויאמר ה' אלי רב לך", א"ר לוי, רב לך, רב יש לך, ומנו יהושע,

אפשר לפרש, מה שאמר משה רבינו להקב"ה, "אתה החלות להראות את עבדך את גדלך", התכוין ליהושע, שעליו אמר הכתוב, היום הזה אחל גדלך, עם כ"ז התחנן אל ה', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן החר הטוב הזה והלבנן, וראה לקמן דברים נוראים ממדרש רבה על אותה שעה שהתחנן משה רבינו.

יש לפרש גם המדרש גדלך זה המן ע"ד הכתוב

יהושע פרק ה (י) ויחננו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו:

(יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה:

(יב) **וישבת המן** ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא: ס

וכך יש לפרש אתה החלות וגו' את גדלך, ופירשנו כי זה יהושע שנאמר עליו אחל גדלך, ומבואר בפסוק שכאשר החלה הנהגתו של יהושע מאז **הושבת המן**, הסתיימה הנהגתו של משה רבינו והחלה הנהגתו של יהושע וזהו את גדלך זה המן, שמאז שהושבת המן מאז אחל גדלך, ביום ההוא גדל וגו' ראה יהושע י"ד,

* * * * *

המגיד מדובנא ישא משלו לבאר למה
היה צריך שישאלו איש מאת רעהו

כתיב (שמות י"א ב') דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב,

איתא בגמרא (ברכות ט' א') דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, **שלא יאמרו אותו צדיק** ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם,

בספר **מלוא העומר ממהרא"ל** צינץ, (קהלת פרק ב' פסוק כ"ו), כתב, **ומקשין** וכי בלא"ה אין

לחוש **שעכ"פ לפי שעה יחשוב הצדיק** שלא נתקיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול.

* * * * *

הצדיק אבד אלו התשעים חמורים שאיבד משה רבינו

כתיב (שמות י"ג י"ט), "ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

כתיב (משלי י" ח') "**חכם לב יקח מצות**",

כתיב (ישעיה נ"ז א') "**הצדיק אבד**, ואין איש שם על לב",

משה רבינו נקרא חכם לב

איתא בגמרא (סוטה י"ג ע"א), תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצות, שנאמר (משלי י" ח') **חכם לב יקח מצות**, ע"כ,

תשעים חמורים כנגד משה רבינו שהיה צדיק

איתא בגמרא (בכורות ה' ע"ב), אמר ר' חנינא, שאלתי את ר' אליעזר, מה נשתנו פטרי חמורים, (להיפדות, כמ"ש כל פטר חמור תפדה וגו') מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא,

ועוד שסייעו ישראל בשעת **יציאתם ממצרים**, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו **תשעים חמורים** לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ע"כ,

כתב בעל מגלה עמוקות, הטעם, שלכל אחד מישראל היו "**תשעים חמורים**", משום שרכוש גדול היה כנגד משה, שהיה **צדיק**, לכן היה **צדיק** (תשעים) חמורים, (מובא בעיון יעקב בכורות ה' ע"ב)

ביאור הכתוב הצדיק אבד ואין איש שם על לב

לפי"ז ניתן לבאר את הכתוב, (ישעיה נ"ז א') "**הצדיק אבד**, ואין איש שם על לב", שמרמז על משה רבינו ע"ה, שנקרא **חכם לב**, משום שכולן נתעסקו בשעת יציאת מצרים עם **התשעים חמורים**, ומשה רבינו נתעסק בעצמות יוסף, **כדאיתא בגמרא**, א"כ משה רבינו איבד את **הצדיק חמורים**, וזה הרמז,

ראוי שהוא יתברך יקיים הבטחתו, רק בשביל שלא יאמר אותו צדיק,

ופירש ע"פ משל ששמעתי בשם המגיד מדובנא, לשני אנשים שהיה מריבה ביניהם זמן רב על עסק ממון, וכאשר ארכו להם הימים, אמרו מה לנו להרבות במריבה, נעשה בינינו אשר כל אחד יברור לו איש מעבדיו, והם יתאבקו יחדיו עד יכבוש א' זולתו ויפילהו לארץ, אותו האיש שעבדו ינצח, יזכה בטענה שאנו חלוקים, וייטב בעיניהם לעשות כן,

ובררו להם איש איש, ויתאבקו הגבורים, וחוקם היה כי הגבור המנצח יקח את המנוצח על כתיפו אל **מקום מגודר**, וישליכהו שם, ובכך בא על נצחונו, ויקח גבור אחד את חבירו על כתיפו ויוליכהו למקום שהוא ששם היה צריך להשליכו, **ובכך לנצחו**,

וכאשר קרב אל המקום וחשב לזורקו לארץ התעצם **הגיבור המובל להשלכתו**, והתגבר עליו וזרק את האיש אשר כבשו להובילו אל המקום, עתה התעצם עליו והפיל אותו, כאשר זמם לו לעשות לו,

וישאלהו אדונו, על מה עשית ככה להניחו לכבוש עצמך אחר שגדול כחך ממנו, **והיתה תשובתו** כי עשה בחכמה שירויח הטורח שישארו למקום המוגבל, שלא יאבד את כוחו בעת הובילו אל המקום המוגבל להשלכתו ארצה, וטוב יהיה כי הוא ישאני **כי בטח שאח"כ יתגבר עליו**,

אך אדונו אמר כי לפי שעה היה לו צער גדול, כי חשב שכבר אבד ממונו, והגיבור המוביל נצח עליו, וכמה צער היה לו בשעה שכבשו והוליכו למקום ההוא,

והנמשל אם כי הוא יתברך אמר, **אח"כ יצאו ברכוש גדול**, היה גלוי לפניו יתברך שירדפו אחריהם ויטבעו בים ושם יקחו את כל הרכוש, וכמו שדחז"ל תורי זהב זו ביזת הים, שגדולה היתה מביזת מצרים, וא"כ טוב היה שיוליכו המצריים גם הרכוש הלזה לים, ויקחו הכל כאחד, ולמה היו צריכים לשאול איש מאת רעהו וכו' ולהוביל אל הים,

אך הוא יתברך חשש שעכשיו **יאמר אותו צדיק** ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וצריך אני

וכשיצאו בניי ממצרים היה בהם אנשים בדרגות שונות, וגם בדרגות נמוכות, ולכן כאשר רצה הקב"ה להוציא את בניי ממצרים מלאים כל טוב מין ברכות, השהו אותם לפרדס של רימונים, לומר שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון, והם זכאים לכל טוב.

* * * * *

וירא העם ויאמינו, חפצים היו שלא לראות

איתא בשפת אמת (ויקרא פסח), ויש להבין כי מה שבח אמונה זו מאחר שראו כל אלו הנסים עין בעין. אבל נראה כי בוודאי כח אמונה בישראל הוא גדול מאוד וחביב לפניו ית'. רק שמגודל השיעבוד ופחד המצריים נפלו מאמונתם. ועיי קריעת י"ס חזרו לאמונתם. ואף כי אחר הבירור בנסים ונפלאות לא הוצרכו לאמונה. מ"מ מה שחזרו לאמונתם זה חביב להם ולהקב"ה ממה שראו בעין. וחפצים היו שלא לראות כיון שחזרו לאמונתם. וכיון שהכתוב מעיד עליהם ויאמינו הוא עדות שחזרו לאמונה באופן שאף שיחזרו לנסיונות הללו לא יסתפקו באמונה שוב. והי' אמונה זו ג"כ על לדורות. לכן הי' בכחם לשיר שירה זו הכלולה על כל ימי הגלות וגאולה אחרונה כמ"ש חז"ל, עכ"ל השפת אמת,

* * * * *

ה"יד הגדולה" היא היד הגדולה של בתיה

כתיב (שמות י"ד ל"א), וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו,

כתיב, (שמות ב' ו') ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה, כתב רש"י, (מסוטה י"ב ע"ב), והם דרשו, את אמתה, את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה,

כשראו היד הגדולה שעשה ה' למה האמינו במשה

לכאורה קשה, כאשר ראו בניי את היד הגדולה אשר עשה ה', היה צריך לומר

"הצדיק אבד" וואין איש שם על לב", שאף איש לא בא ליקח מצוות ולהיקרא חכם לב, וזהו הרמז בפסוק, "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב".

* * * * *

בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים

כתיב (שמות י"ג י"ט), ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

איתא במכילתא, (מסכתא דפסחא פרשה ה) בזכות ארבעה דברים נגאלו ממצרים, שלא נחשדו על העריות, ולא על לשון הרע, ולא שנו את שמים, ולא שנו את לשונם,

אפשר לפרש, ויקח משה את עצמות יוסף עמו", שלקח עמו בצאתם ממצרים את זכות ארבעה דברים שהיו בו בעצמיותו של יוסף, שנחשד בכך, בלשון הרע, דבתם רעה, עריות, אצל פוטיפר, שלא שינה את שמו, אני יוסף, שלא שינה את לשונו, כי פי המדבר. וזהו "את עצמות יוסף".

* * * * *

למה השווה הכתוב את בניי ביציאת מצרים לפרדס של רימונים

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ב), ויהי בשלח פרעה את העם, זהו שאמר הכתוב, שלחך פרדס רמונים, מה הפרדס הזה מלא מין עץ אילן עושה פרי, כך יצאו ישראל ממצרים מלאים כל טוב מין ברכות, לכך נאמר שלחך פרדס רמונים, ע"כ,

יש להבין, למה השווה את בני ישראל ביציאתם ממצרים, לפרדס של רימונים דווקא,

אפשר לומר עפ"י מה דאיתא בגמרא (עירובין י"ט ע"א), כפלח הרמון רקתך ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון,

ומבואר **דשבחו והודו לשמו** הוא מתוך **אהבה**,
א"כ מה קיבלו ישראל כשראו קריעת ים סוף
אהבה או יראה,

ויש ליישב, דאהבה היא כידוע דרגה גבוהה
יותר **מיראה**, ולכן,

עמד שהם **פשוטי העם**, שהם בדרגה הנמוכה
שעדיין אין להם **יראה** הם קיבלו **יראה**. כמ"ש
עמד ראו **וייראו**,

אבל **בניו**, שהם בדרגה הגבוהה יותר, שבודאי
יש להם כבר **יראה**, הם קבלו **אהבה**, כמ"ש,
וראו **בניו** גבורתו **שבחו והודו** לשמו.

מבואר, כי בקי"ס היה מי שקיבל **יראה**, והיה
מי שקיבל **אהבה**, ולא קשה מידי.

* * * * *

למה היה צריך שתראה השפחה מה שלא ראתה הגבירה

איתא במכילתא (פרשתא דשירה פרשה ג') ראתה
שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר
הנביאים.

יש להבין לשם מה הראה להם הקב"ה, גם
לפשוטים שבהם, מראות שלא ראו כל
הנביאים.

איתא בגמרא (קידושין מ"א) "אמר רב יהודה
אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד
שיראנה",

לפי"ז, אפשר לבאר דברי חז"ל,

איתא, יום מתן תורה היה יום נישואי בני
ישראל עם הקב"ה כביכול, וכמו שדרשו חז"ל
(תענית כ"ו) את הפסוק (שיה"ש ג' י"א) בעטרה
שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת
לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה ע"כ,

ולפי שעל החתן איתא שצריך שיראנה, א"כ
צריך הקב"ה לבוא לראות את ישראל כביכול,
וכשם שבא לראות כך בא ליראות, ולכן נעשה
דבר זה שיראו כל ישראל את הקב"ה, ואפילו
פחותים שבהם.

* * * * *

ויאמינו בה', ולמה נאמר שהוסיפו להאמין גם
במשה עבדו.

ביאור הדבר שהיז הגדולה היתה עבור משה
ואפשר לומר, שכאשר נולד משה רבינו והושלך
ליאור באה בתיה בת פרעה ועשה לה

הקב"ה **יז גדולה**, **שנשתרבה אמתה**, שע"כ
יינצל מושיען של ישראל. ובעת קריעת ים סוף,
כשראו בני"י, כי **משה רבינו** היה שליחו של
הקב"ה להושיען, אז הבינו על מה ולמה עשה
ה' לבת פרעה את **היז הגדולה**, כדי שתוכל
להציל את מי שעתיד להיות מושיען של
ישראל, ודבר זה הביאם להאמין גם **בה'** וגם
במשה עבדו, ע"כ ביארתי ואח"כ, מצאתי
ביאור זה,

הביאור הנ"ל נמצא בספר לב אריה

ביאור זה מצאתי בספר קדמון, "לב אריה"
מאת מוהר"ר יהודה אריה לייב האשקי (פרשת
בשלח עמוד 205 אוצר החכמה) הודפס בשנת
תל"ד,

וכך כתב, וזה שאמר הכתוב "וירא ישראל את
היז הגדולה אשר עשה ה' במצרים" ר"ל שראו
ישראל שיד בתיה גדלה עד מאוד אישתרבבו
אישתרבב כדי להציל את מרע"ה מן המים,
אם כן כשראו הנס הגדול הזה, ולכך "ויאמינו
בה'", שהאמינו שה' הוא אלהים ומשה הוא
עבדו נאמן בכל ביתו הוא, והאריך שם בביאור
הענין,

(מובא גם בספר ילקוט האורים פרשת בשלח
עמוד מ"ט, אוצר החכמה).

* * * * *

במקום אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ובמק"א אומר שקיבלו יראה

בבקעץ ים סוף עמד ראו. היז הגדולה **וייראו**,
(שיר היחוד ליום השבת, אז ביום השביעי נחת).

מבואר, שבקרי"ס קיבלו **יראה** כמ"ש **וייראו**,

וקשה מהא דאומרים בתפילת ערבית המעביר
בניו בין גזרי ים סוף. את רודפיהם ואת
שונאיהם בתהומות טבע. **וראו בניו גבורתו**.
שבחו והודו לשמו,

יוסף קידש שם שמים בסתר גם בקריעת ים סוף

איתא, (ילקוט שמעוני תהלים - פרק קיד - המשך רמז תתעג), הים ראה וינס, מה ראה, ארונו של יוסף יורד לים,

אמר הקב"ה, ינוס מפני מי שנס, שנאמר ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, כלומר שבזכות יוסף נקרע הים,

איתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב) יהודה קידש שם שמים **בפרהסיא**, כאשר קפץ נחשון בן עמינדב לים תחילה, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, יוסף שקידש שם שמים **בסתר**, הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, עיי"ש,

יהודה קידש בקריעי"ס ש"ש בפרהסיא

אפשר לומר, כמו שקידוש שם שמים של יהודה היה בכך שלקח חלק בקריעת הים, בכך שקפץ לתוך הים, והיה הדבר נעשה **בפרהסיא**,

יוסף קידש ש"ש בקריעי"ס בסתר

כך קידוש ש"ש של יוסף היה בכך שבזכותו נקרע הים כדלעיל, אך יוסף קידש ש"ש **בסתר**, מכיוון וכל ישראל לא ראו את

עצמותיו של יוסף בים, וכמו יהודה שקידש ש"ש בקריעת ים סוף, כך יוסף קידש ש"ש בקריעת ים סוף, שנקרע הים על ידו, זה בסתר וזה בגלוי.

* * * * *

ראו העליונים בצרתן של ישראל ולא נתנו שבח והודאה לאלקיהם

כתיב (שמות י"ד ט"ו) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו,

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"א), וישאו בני ישראל את עיניהם, **ראה משה בצרתם של ישראל**, עמד להתפלל עליהם, אמר לו ה"ה, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו,

אמר משה לפני ה"ה, רבון כל העולמים, האויבים אחריהם והים מלפניהם לאי זה דרך

מה ראתה שפחה על הים

איתא במדרש (מכילתא שירה פרשה ג) "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן", שנאמר (שמות ט"ו ב') "זה קלי ואנוהו"

קריעת ים סוף הכנה לקבלת התורה

מבואר, שקריעת ים סוף בצאת ישראל ממצרים היה הכנה לקבלת התורה ככתוב (שמות פרק ג י"ב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה,

ולכן קוראים בהפטרות שבועות את מה שראה יחזקאל בן בוזי, כדי לקבל מושג ולהבין שיותר מזה ראתה שפחה על הים בעת ההכנה לקבלת התורה, והדבר מדהים, ללמוד את מראה יחזקאל ולדמיין שיותר מזה ראתה שפחה על הים

* * * * *

השווה הנביא גילוי שכינה של לעתיד כבזמן קריעי"ס

כתיב (ישעיה י"א ט'), כי מלאה הארץ דעה את ה' **כמים לים מכסים**,

איתא במכילתא (פרשת שירה פ' ג') ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים,

בקריעת ים סוף היה **גילוי שכינה** הגדול ביותר, וכשרצה הנביא ישעיה לומר **כי מלאה הארץ דעה את ה'**, פירוש שיהיה גילוי שכינה הגדול ביותר וכולם יידעו את ה', השווה זאת **לקריעת ים סוף** שאז היה גילוי שכינה הגדול ביותר כדלעיל,

כמים לים מכסים הוא בזמן קריעת ים סוף

וזה היה **בקריעת ים סוף** שהיה הים מגולה ואח"כ נתכסה, וזהו פירוש הפסוק כי יגיעו לדרגה של **ומלאה הארץ דעה את ה'** כמו שהיה בזמן **שהמים לים מכסים**. שזהו קריעת ים סוף.

* * * * *

הנס שנעשה לה הוא טעיא

הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני לוי, חלק ליה,

כתב המהרש"א (חולין דף זא ד"ה א"ל חלוק), יש לנו רמז בנס זה בקרא בס' תהלים ס"ו ו, גבי קריעת ים סוף, שאמר הכתוב, (תהלים סו ו)

"**הפך ים ליבשה**", היינו קריעת ים סוף, "**בנהר יעברו ברגל**" היינו האי נהרא גינאי שעברו בו רבי פנחס וההוא דדרי חיטי, והיינו "**שם נשמחה**" לשמחת יו"ט דפסחא, ואמר "**מושל בגבורתו עולם**", לשנות הטבעים, "**עיניו בגוים חצפינה**", היינו, גם לההוא טייעא שיעבור שם, משום ד"**הסוררים**" שהוא הטייעא, "**אל ירומו פיהם**" לגבי שמיא, כמ"ש כך עושין לבני לוי, עכ"ל המהרש"א.

* * * * *

יסוד היסודות לדרך האמונה,
מצאנו בדרשות הר"ן,

בספר דרשות הר"ן, סוף הדרוש האחד עשר, כתב הר"ן,

מצינו, בכל מה שאמר הקב"ה למשה רבינו, ומשה רבינו אמר לבניי ולפרעה, ישנם דברים הנראים אינם מובנים, ומדייק הר"ן כמה שאלות שיש לשאול,

ג' הקושיות שהקשה הר"ן טרם ביאורו

קושיא א'

למה יאמינו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בכל האותות,

כתיב (שמות ד' ל'), "וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ה' אל משה ויעש האתת לעיני העם, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענים ויקדו וישתחוו,

ולאחר קרי"ס כתיב (י"ד ל"א) "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו",

וקשה, כי למה יאמינו בו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בו בכל האותות שעשה במצרים, שכלם היו יוצאים מטבעו של עולם ומנהגו,

יסעו, מה עשה הב"ה, שלח למיכאל השר, ונעשה חומת של אש בין המצריים לישראל, והמצריים היו רוצין לבא אחר ישראל ולא היו יכולין לבא מפני האש,

עליונים לא נתנו שירה

וראו העליונים בצרתן של ישראל כל אותה הלילה, ולא נתנו שבח והודאה לאלקיהם, שני ולא קרב זה אל זה כל הלילה, אמ' לו הב"ה למשה, משה נטה ידך על הים ובקעהו, ונטה משה את ידו על הים, וראו המים פניו של הב"ה ורגזו וחלו וירדו לתהומות, שני ראוך עמים יחילו,

ר' עקיבא אומר, הלכו ישראל לבא אל ים סוף וחזרו לאחוריהם יריאים שלא ישובו המים עליהם ושבתו של בנימין רצה ליכנס שני בנימין צעיר רודם יורדים התחילו שבתו של יהודה שרוגמין שני שרי יהודה רגמתם וקפץ נחשון תחלה וירד לים וקדשו שמו הגדול לעיני הכל ובממשלת יד בן יהודה נחשון נכנסו כל ישראל אחריהם לים שני היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו של יהודה.

* * * * *

הנס המשולש של רפב"י מרומז
בכתוב הפך ים ליבשה, מהרש"א

כתיב (תהלים סו ו) "הפך ים ליבשה, בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו, משל בגבורתו עולם, עיניו בגוים תצפינה, הסוררים אל ירומו למו סלה",

הנס שנעשה לרפב"י בנהר גינאי

איתא בגמרא (חולין דף זא) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך, אמר ליה, אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה, אמר ליה, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה, אמר רב יוסף, כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון, שנחלק להן ים סוף.

הנס שנעשה לנושא החיטים לפסח

הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק, חלק ליה,

אבל היתר אלו שני הקשרים הוא דבר אחד, שמדרכי ה' ית' הוא להביא עצות מרחוק להפיל שונאתו בדינו ולקחת נקמתו מהם, כמו שאמר הנביא (ישעיהו כ"ה א'), "ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן כי שמת מעיר לגל" וגוי רצה לומר שה' מביא עצות מרחוק להנקם מצריו להביא פלאיו על הדרך שהוא רוצה. וה' יתברך כוון ורצה לדון כל המצריים בדבר אשר זדו על ישראל, כמאמר יתרו (שמות י"ח י"א), עתה ידעתי כי גדול ה' וגוי, ורצה להביאם בענין שהם בעצמם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה.

ואלו הודיע משה לפרעה, הענין בתחלה, שהגיע קצם להגאל, אין ספק שהיה מסכים בכך מתוקף המכות, ולא היה רודף אחריהם עוד, כי למה ירדפם, אחרי שבעודם ברשותו פטרם ושלחם מאתו,

לכן לא רצה הש"י שיאמר משה לפרעה הענין כאשר הוא, אבל שיאמר שהם הולכים לזבוח דרך שלשת ימים, שכאשר יגידו לו אחר כך "כי ברח העם" יחשוב פרעה מה שחשב, והוא שחשב באמת,

וכן היה ראוי אליו לחשוב, שכל מה שעשה משה רבינו עליו השלום לא בא מאת הש"י אבל נעשה בעקבה וברמיה, כי לולא כן למה יגנוב לבבו לאמר שאינם הולכים רק לזבוח.

ולזאת הסבה עצמה, צוה, "וישאלו איש מאת רעהו". שעם היות שממונם היה מותר להם ויכולין לקחתו ביד רמה, צוה שיבאו בעקבה, שאע"פ שיראה זה לישראל דבר זר,

זה אמרו. דבר נא באזני העם, ואין נא אלא לשון בקשה, והוא כאמרו ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה ולא ישאלו למה. וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו, שישראל בורחים אין ספק שחשדום כאנשי דמים ומרמה. שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הגיעם בלי ספק לרדפם. שאלו אמר משה תחלה שישלחם ולא ירדפם עוד, ושיתנו להם שכרם גם כן, אין ספק שאחרי היות כן לא היו זזים ממקומם. **וכונת כל אלו הדברים היתה נעלמת מישראל ואולי גם ממשה,**

קושיא ב'

לאחר שאמר, (שמות ג' ט"ז) "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם, **פקוד פקדתי אתכם** וגוי ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש",

מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה כלל, שיאמרו לו אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים. והנה זה דרך העבדים שאין ידם תקיפה שרוצים לברוח ומתנכלים על אדוניהם לברוח, ולמה משה ואהרן שהיו שלוחי ה' לא יאמרו אל פרעה ביד רמה שהגיע קצם של ישראל ליגאל, ושלא ישתעבד בהם עוד, היד ה' תקצר מהכניע לבו של פרעה להודות הדבר, גם כי יאמרו אליו בפירוש, הלא אם לא יספיקו בזה עשר מכות שהביא עליו, יוסיף עוד עליהם כהנה.

וזה באמת ענין, שראוי שיסתפקו בו ישראל בשליחותו של משה, ואע"פ שהאמינו בו במשה בתחלה על פי האותות כמו שאמר, (שמות ד' ל'), **ויאמן העם,** היה להם להסתפק, אם הוא שליח ה' יתברך כמו שאמרנו, למה ירא מהגיד לפרעה הדבר כמו שהוא,

קושיא ג'

למה לא אמר משה לפרעה תן לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו,

באמרו (י"א ב'), "דבר נא באזני העם וישאלו". וזה באמת יראה ענין זר מתמיה מאד,

שאע"פ שאנשי מצרים היו חייבים להם שכרן, שנשתעבדו בהם, כמו שאמרו בסנהדרין (צ"א ע"א), ולא היו ראויים לבא עליהם בעקבה ובדרכים של אנשי רמיה, שאפילו לא היתה ידם תקיפה וחזקה עליהם לא היה ראוי לעשות כן, וכל שכן אחר שיד ה' יתברך תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן,

כי אם לומר להם תנו לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו כך וכך ממון, והרי אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא כ"ז ע"ב) אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שלא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שניו ואמור לו שלי אני נוטל.

וכל אלו הדברים מתמיהין בעצמם וראוי שיפול ספק מצדן לישראל בנבואתו של משה.

ביאורו הצח של הר"ן בהתיר הקושיות הנ"ל

כאן בא הר"ן לבאר בדרך נפלא מה נתגלה לישראל בקי"ס שלא נתגלה להם קודם

כתב רש"י, ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי, "על כנפי בגדיהם" - כנגד (שמות י"ט) "ואשא אתכם על כנפי נשרים".

"על ארבע כנפות" ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש, כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים (שמות ז) והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי,

"פתיל תכלת" על שם שכול בכורות, תרגום של שכול תכלא. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב,

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים,

הקושיא בדברי רבי משה הדרשן

כתב המהר"ל (גור אריה במדבר פרק טו פסוק מ"א ד"ה, כנגד שמנה), **הקשה הרא"ם**, דבפרשת בשלח (שמות יד ה) כתב רש"י שהשירה אמרו **ביום ז' של פסח**, לכך אנו קוראים את השירה ביום **שביעי** של פסח וכאן פירש דהיתה השירה ביום **השמיני**,

תירוץ המהר"ל על הקושיא

ואין זה קשיא, דמן סוף היציאה עד יום ז' של פסח הוא ז' ימים, **ומתחלת היציאה**, עד שאמרו שירה ח' ימים, דחשיב זמן התחלת היציאה מחצות י"ד, שאז יצא מרשות מצרים, כיון ששחטו הפסח (שמות י"ב ו'), שהוא אלוהיהם, ולא היו רשאים לומר דבר להם, **זה נקרא יציאה מרשותם**. אף על גב דהליכה ממש גמר יציאתם ממצרים היה ביום ט"ו, וראיה שהוציאם מרשות מצרים ביום י"ד, **שהרי איסור חמץ מתחיל ביום ארבעה עשר מחצות ואילך** (פסחים ד ע"ב),

ואכילת מצה רק בליל חמשה עשר (שמות יב, יח), אלא, מפני שמתחיל היציאה מחצות יום ארבעה עשר, **עכ"ל המהר"ל**,

מבואר, כי המהר"ל מחלק בין תחילת היציאה לסוף היציאה, **ומתחילת היציאה**, היה שמונה ימים, כדברי רבי משה הדרשן.

תירוץ נוסף על הקושיא בדברי רבי

משה הדרשן שהביא רש"י

איתא במסכת שמחות (בתחילת המסכת), **כתיב** (שמות י"ב) **"ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים" וגו'**, וכתיב (במדבר ח) **"כי**

ולסבת כל זה, היה ראוי שישתפקו ישראל בשליחותו של משה, **אע"פ שהאמינו בו בתחלה**. והוא שרמז ואמר, וירא ישראל את היד הגדולה וגו'. כלומר, **אז הכירו שכל מה שהיו מופלאים ממנו תחלה ומסתפקים בו**, לא היה רק לסבב שמצריים עצמם יכנסו בים, ולזאת הסבה בעצמה הוא שכתוב בקריעת ים סוף: **ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וגו'**, ואין ספק כי הרוח הזה לא היה מספיק לקרוע את הים, אבל רצה השי"ת להטעות פרעה שיחשוב שהפעל ההוא היה טבעי לא נס, שאלולי היה חושב כן לא היה רודף אחריהם, **ואין להפליא**, איך היה מדרכי ה' ית' להטעותו בזה, שהוא הטעהו ביותר מזה, כשצוה שיחנו ישראל לפני פי החירות כדי שיאמרו יראתם תבעה עלבונם כמו

שאמרו רז"ל **והנה הותרו בזה ספקות רבות שראוי לכל משכיל שייספקו.**

המסקנא שמסיק הר"ן מכל מה שביאר כי ראוי

שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה.

והעולה מכל מה שכתבנו הוא, שמתחלה האמינו ישראל במשה על פי האותות, ומה שכתב בקריעת ים סוף, **ויאמינו בה'** ובמשה עבדו, **הוא מה שהותרו מהם הספקות**, ונתבררו להם המבוכות שנפלו באמצע, כי ישרים דרכי ה' נשגבים מאד, אשר אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצוא.

והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ממשמשת ובאה, היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם סבת גאולתם, ואעפ"כ היו נלאים לעמוד על סבתם עד שגלה ה' ית' ענינם.

כל שכן אנחנו שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה. מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל. **שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו, עכ"ל הר"ן.**

* * * * *

הציצית מכוון כנגד גאולת מצרים ויום השמיני ליו"ט שני של גלויות

כתיב (במדבר ט"ו ל"ח) **"דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת"**,

ביום נ"א ולהוסיף עבור יו"ט שני, ולמה עשה שבארץ ישראל היו"ט ביום מוקדם ועיקר מתן תורה הוא ביו"ט שני של גלויות, וגם יש להבין למה עשה ה' ככה שלעולם בחוץ לארץ עושים שתי ימים יו"ט, גם היום שידעינו קביעא דירחא,

מעשה בהרה"צ מזוועל

באר הפרשה חנוכה תשע"ו, החסיד המפורסם **רבי יוסף קאזליק** זצ"ל מירושלים התגורר בשנות שחרותו בעיר זוועהיל, והיה מחסידי הרה"ק **רבי שלומ'קה מזוועהיל** זי"ע. לאחר שנים כאשר נפגשו שניהם בירושלים עיה"ק, תינה החסיד לפניו את צערו שבצעירותו בהיותו בזוועהיל הרגיש הארה גדולה בעת בא היו"ט, ואילו עתה בארץ הקודש אינו מרגיש בכלום,

השיב לו רבי שלומ'קה במשל, שקשה מאד לאדם לשאת דלי גדול מלא מים על שכמו, ואף אם יתאמץ מאד ויצליח להעבירו ממקום למקום יזיע בכל גופו ובקושי יצליח לטלטלו, ומכל מקום בהכנסו 'למקוה מים', יעלה לו הדבר בנקל, ולא ירגיש את כובד משא המים אשר על גביו, ומאי שנא, אמנם, החילוק פשוט, שכאן נכנס האיש אל תוך המים, ואילו התם נוטל את המים על גביו.

הכי נמי בהיותך בחו"ל היית כמי שנושא את אורות החגים ומועדים על גביו ולכן הרגשת את ה'משא' שעליך, והרגשת קדושת היו"ט, משא"כ בארץ ישראל אינך מרגיש במאומה מפני שהנך כמי שנכנס ל'תוך' היו"ט. והנה בבואה דבבואה שיך נמי בדידן, שפעמים לפני היו"ט תתלהב רוח האדם בקרבו ויתרגש לקראת הימים הגדולים הממששים ובאים, ואילו באמצע היו"ט אינו מרגיש עוד התרגשות זו – כי הנו בתוך היו"ט ועל כן אינו מזיע כל כך.

לפי"ז מבואר שאינו דומה קדושת היו"ט של ארץ ישראל לקדושת יו"ט של חו"ל, ולפיכך עשה ה' ככה שבחו"ל יצטרך לעשות שני ימים טובים כדי שתחול קדושת החג ביותר, ולכן נתנה תורה רמזים **ליו"ט שני גם ביציאת מצרים וגם במתן תורה**,

במתן תורה כפי שכתב המג"א, וביציאת מצרים כפי שכתב רבי משה הדרשן **שהיו שמנה ימים עד שאמרו שירה**, וזה הרמז ליו"ט שני של חו"ל,

לי כל בכור **ביום**, הכותי כל בכור וגוי', (א"כ מתי היתה מכת בכורות ביום או בלילה) **ואתה משיב**, א"ר יוחנן, אע"פ שהכה אותם מכת מות מחצי הלילה, היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר, משל הדיוט אומר נתת פת לנער הודע את אמו, אף הקדוש ברוך הוא אמר, אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם היאך מתים בה, אלא תשמור נפשותם עד הבוקר, כדי שיראו בני בשונאיהם, ע"כ,

מבואר, כי מכת בכורות נחלקה לשתי חלקים, **המכה** שהיתה בלילה, ומאז היו גוססים ומפרפרים עד הבוקר, **והמיתה שהיתה ביום**, ובכך מתורצת הסתירה, בין הכתובים, **בחצי הלילה** וה' הכה כל בכור, לבין הכתוב, **ביום**, הכותי כל בכור,

לפי זה ניתן לבאר את דברי ר' משה הדרשן

בדבריו של רבי משה הדרשן נאמר, כי "פתיל תכלת". על שם שכול בכורות, תרגום של **שכול** תכלא. כלומר שהחוט תכלת הנוסף הוא משום הבכורים **שהוכו והומתו**, וכתב עוד, ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים,

אפשר לומר, לפי שהחוט השמיני הוא כנגד מכת בכורות והמכה היתה גם בלילה וגם ביום, ומכיון ומכת בכורות היתה המכה בפטיש והגורם ששלחם פרעה, אפשר לומר, שבא ר' משה הדרשן להחשיב החלק הראשון של המכה ליום נוסף, ומאז היה שמונה ימים לקרעיים.

וגם יש לפרש שהיה ביום השמיני, מכיוון ועל לילה הזה נאמר ולילה כיום יאיר א"כ היה מהיום של המכה שמונה ימים.

יום השמיני רמז ליו"ט של גלויות ע"ד תירוץ המגן אברהם בקושיית המהרש"א בענין קבלת התורה

כתב המהרש"א (חידושי אגדות עבודה זרה ג' א' ד"ה יום הששי), יש לספק בזה, דלכ"ע נתנה תורה ביום **נ"א מן הספירה**, למה קבע הש"י חג השבועות לדורות ביום **חמשים** מן הספירה, והכוונה בזה, עי"ש באריכות ביאורו, דבר נפלא מאוד,

כתב המגן אברהם (או"ח הלכות פסח סי' תצ"ד) שמכאן רמז ליום נוסף שעושים ביום טוב שני של גלויות, **שהוא ביום נ"א לספירה**,

ביאור בדבריו של המג"א

יש להבין, הרי לכ"ע ניתנה תורה ביום נ"א לספירה, א"כ היה צריך לעשות עיקר החג

ביאור השינוי בנוסח התפילה שבין תפילת ערבית לתפילת שחרית

סדר תפילת ערבית, המכה בעברתו כל בכורי מצרים. ויוצא את עמו ישראל מתוכם,

סדר תפילת שחרית, ממצרים גאלתנו ה' אלקינו. כל בכוריהם הרגת,

יש לשים לב, בערבית מדובר על **מכה** ולא הריגה, ואח"ז **ויוצא** את עמו וכו', ובשחרית מדובר קודם על **גאולה**, ואח"ז על **הריגה**,

יש לבאר ע"ד הא דאיתא במסכת שמחות

איתא במסכת שמחות (בתחילת המסכת), **כתיב** (שמות י"ב) "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים" וגו', וכתוב (במדבר ח) "כי לי כל בכור **ביום**, הכותי כל בכור וגו', (א"כ מתי היתה מכת בכורות ביום או בלילה)

ואתה משיב, א"ר יוחנן, אע"פ שהכה אותם מכת מות מחצי הלילה, היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר, משל הדיוט אומר נתת פת לנער הודע את אמו, אף הקדוש ברוך הוא אמר, אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם היאך מתים בה, אלא תשמור נפשותם עד הבוקר, כדי שיראו בני בשונאיהם, ע"כ,

מבואר, כי מכת בכורות נחלקה לשתי חלקים, **המכה** שהיתה בלילה, ומאז היו גוססים ומפרפרים עד הבוקר וזה היה קודם שהוציאים בבוקר, **והמיתה שמתו היתה ביום**, וביום כבר היתה הגאולה.

כתיב (ויקרא ט"א) ויהי ביום השמיני וגו' כי היום ה' נראה אליכם, מבואר, כי בקריעת ים היה לבני ישראל המראה הגדול ביותר,

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com